



## Malatya İl Merkezinde Yaşayan Evli Kadınların Kullandıkları Aile Planlaması Yöntemleri ve Seçme Nedenlerinin İncelenmesi<sup>+</sup>

Hatice Oltuluoğlu<sup>1</sup>, Mürüvvet Başer<sup>2</sup>

<sup>1</sup> İnönü Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Malatya

<sup>2</sup> Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Kayseri

Başvuru Tarihi: 03.02.2012

Kabul Tarihi: 27.03.2012



DOI: 10.7247/jiumf.19.3.7

**Amaç:** Bu araştırma Malatya il merkezinde yaşayan, 15–49 yaş grubu evli kadınların kullandıkları aile planlaması yöntemleri ve seçme nedenlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

**Gereç ve Yöntem:** Araştırmanın örneklemini; Malatya il merkezinde bulunan 25 sağlık ocağı bölgesinde yaşayan 1600 kadın çalışmaya alınmıştır. Veriler anket formu aracılığı ile toplanmış; istatistiksel analizde ki-kare testi kullanılmıştır.

**Bulgular:** Yaş ortalaması 34,5±7,3 olan kadınların %62,3'ünün modern, %37,7'sinin geleneksel aile planlaması yöntemi kullandığı belirlenmiştir. Kadınlar arasında en çok kullanılan yöntemler sırasıyla geri çekme (%35,5), Rahim içi araç (RİA) (%25,1) ve kondom (%20,3)'dur. Modern aile planlaması yöntemlerini; genç yaş grubu, eğitilmiş çiftler, memur, gebelik, doğumu ve çocuk sayısı az olan kadınların kullandıkları saptanmıştır (p<0,05).

**Sonuç:** Bu çalışmada herhangi bir aile planlaması yöntemi kullanan kadınların büyük çoğunluğunun modern yöntemleri tercih ettiği, geleneksel yöntemleri kullanan kadınların ise daha çok geri çekme yöntemini kullandığı saptanmıştır. Kadınların yöntem seçiminde yaş, eğitim ve eşlerin önemli birer belirleyici olduğu belirlenmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Aile Planlaması; Malatya İli; Yöntem Seçimi.

### The Evaluation of Birth Control Methods and Causes of Method Preference Among Married Women in Malatya.

**Aim:** The objective of this study was to evaluate family planning methods among married women between age 15 to live in the City Center of Malatya and the factors affecting the method choosing.

**Method:** study included 25 Community Clinics located in the city centre of Malatya. The subjects participated in the study were 1600 married women.

Chi square test are used for statistical analysis of the data obtained from survey forms.

**Findings:** The results can be summarized as follows: Mean participants age is 34,5±7,3. Sixty two point three percent (62,3%) of the participants stated that they used modern methods for family planning whereas 37.7% used traditional methods. The mostly used methods among women were withdrawal (35,5%), IUD (25,1%) and condom (20,3%). Generally, from data, it was observed that modern family planning methods mostly used among younger adults, educated couples, women who have fewer children, pregnant, birth (p<0,05).

**Results:** A great number of women who use the any kind of method of FP, preferred modern methods of FP. The women who use the traditional method of FP preferred withdrawal. Age, education and their husbands are very crucial in women's choose of methods.

**Key Words:** Family Planning (FP); Malatya City; Choosing Method.

+ Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezidir.

Bu çalışma Erciyes Üniversitesi Araştırma Fonu tarafından SBT-07-35 nolu proje ile desteklenmiştir.

**İletişim Adresi:** Öğr.Grv. Hatice OLTULUOĞLU.  
İnönü Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu MALATYA  
Tel: 0 422 377 30 60-1128  
Fax: 422 341 02 19  
e.mail: [hatice.oltuluoglu@inonu.edu.tr](mailto:hatice.oltuluoglu@inonu.edu.tr)

### Giriş

Dünyada her yıl yarım milyondan fazla kadının gebelik ve doğuma bağlı komplikasyonlar nedeniyle öldüğü ve bir kısmının da ciddi ve yaşam boyu süren sağlık

## Otluluğu ve ark.

sorunları ile karşılaştıkları bilinmektedir.<sup>1</sup> Dünyada çocuk istemedikleri halde gebeliği önleyici yöntem kullanmayan yaklaşık 300 milyon çift bulunduğu belirlenmiştir. Dünya Doğurganlık Araştırması verilerine göre, gelişmekte olan ülkelerin doğurganlık çağındaki kadınlarının %40-50'si daha fazla çocuk istemediği halde, aile planlaması (AP) hizmetlerinin yetersizliği nedeniyle çocuk sahibi olmaktadır.<sup>2-4</sup>

Ülkemizde Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2008 verilerine göre toplam doğurganlık hızının 2.16, kaba doğum hızının binde 18.6'i olduğu tespit edilmiştir.<sup>5</sup> Ülkemizde evli kadınların %34.4'ünün son 5 yılda doğumlarını planladıkları belirlenmiştir. Bu durum Türkiye'de gebeliklerin önemli bir kısmının istenmeden ve planlanmadan meydana geldiğini göstermektedir.<sup>6</sup>

Türkiye genelinde, evli kadınların %46'sı modern, %27'si de geleneksel bir yöntem olmak üzere toplam %73'ü gebeliği önleyici bir yöntem kullanmaktadır. En fazla kullanılan modern yöntemler arasında %17 ile Rahim içi araç (RIA), geleneksel yöntemler arasında %26 ile geri çekme yöntemi olduğu saptanmıştır.<sup>5</sup> Bu da Türkiye'de hala kadınların yarısının doğum kontrol yöntemi kullanmadığını veya gebe kalma riskli yüksek olan yöntemleri tercih ettiğini göstermektedir.<sup>7,8</sup>

Toplumların iyiliği anne ve çocukların sağlığının iyi olmasıyla doğrudan ilişkilidir.<sup>1</sup> Sağlıklı bir toplumun oluşturulması için sağlıklı annelere ve sağlıklı bebeklere ihtiyaç vardır. Ana-çocuk sağlığını iyileştirilmesinin etkili yollarından birisi aile planlaması hizmetlerinin etkili olarak sunulmasıdır.<sup>9</sup> Başarılı AP programları anne ve çocuk ölümlerini önemli ölçüde azaltmaktadır. Ülkeler AP programlarına ağırlık vererek anne ölümlerini ortalama %30-40 oranında azaltabilmişlerdir.<sup>6</sup> Ülkemizde genel sağlık göstergelerimizin istenen düzeyde olabilmesi için hemşirelere/ebelere büyük sorumluluklar düşmektedir.<sup>10</sup> Hemşire/ebeliler toplumun değer yargılarını ve inançlarını göz önünde bulundurarak bu sorumluluklarını eğitici ve danışmanlık rolleri ile gerçekleştirebilirler. Böylece aşırı doğurganlık ve riskli gebelikler önlenerek anne ve bebek sağlığına olumlu yönde katkı sağlanabilir.

### Amaç

Araştırma Malatya il merkezinde yaşayan 15-49 yaş grubu evli kadınların kullandıkları aile planlaması yöntemleri ve seçme nedenlerini değerlendirmek amacıyla tanımlayıcı olarak yapıldı.

### Araştırmanın Soruları

- Kadınların demografik özellikleri AP yöntemi kullanımını ve yöntem seçimini etkiler mi?

- Kadınların bazı doğurganlık özellikleri AP yöntemi kullanımını ve yöntem seçimini etkiler mi?
- Kadınların AP yöntemleri hakkındaki bilgileri AP yöntemi kullanımını etkiler mi?

### Gereç ve Yöntem

Tanımlayıcı ve kesitsel tipte yürütülen çalışma Malatya İl merkezinde 1 Kasım 2006-20 Temmuz 2007 tarihleri arasında yapıldı. Araştırmanın Örnekleme; 2000 yılı nüfus sayımına göre Malatya İl merkezinin nüfusu 499.713 kişi olup toplam nüfusun 67.970'ini 15-49 yaş grubu evli kadınlar oluşturdu.<sup>11</sup> Araştırma bölgesindeki kadınların herhangi bir AP yöntemi kullanma sıklığının %50 dolayında olduğu kabul edilerek, tolerans değeri=0.05, alfa=0.05, beta=0.20 alınarak minimum örneklem büyüklüğü 800 kişi hesaplanmış ve araştırmaya 1600 kadın alınmıştır. Örnekleme seçiminde; Malatya merkezinde bulunan 25 sağlık ocağının her biri bir küme olarak kabul edildi bu kümelerden 10 tanesi basit rastgele örnekleme yöntemine göre çalışmaya dâhil edildi.

Her bir sağlık ocağından örnekleme alınacak bireyler belirlenirken ETF (Ev Halkı Tespit Fişi) kayıtlarından yararlanılarak sistematik örnekleme yöntemi ile 15-49 yaş grubundaki evli 1600 kadına ulaşıldı.

Verilerin toplanmasından önce Malatya Valiliği İl Sağlık Müdürlüğünden yazı ile izin alındı. Çalışmada gönüllülük ilkesi temel alınmış, kadınlara çalışmanın amacı açıklanıp; maddi ve manevi zarara uğramayacakları söylendikten sonra bilgilendirilmiş onamları alınmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden kadınlara, araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu uygulanmıştır. Anket formunda bireyi tanıttı sosyo demografik özellikleri, obstetrik özellikleri ve AP uygulamalarına ilişkin özelliklerini belirlemeye yönelik hazırlanan 46 sorudan oluşan anket formu araştırmacı tarafından hazırlandı. Araştırmacı tarafından hazırlanan soru formundaki soruların anlaşılabilirliğini ve kullanılabilirliğini belirlemek için Malatya il merkezinde yer alan Adafı Sağlık ocağı bölgesinde, örnekleme alınan kadınların özelliklerine uyan örneklem dışındaki 20 kadın üzerinde ön uygulama yapılarak değerlendirildi.

Araştırmanın değişkenleri; kadınların kullandıkları AP yöntemleri, bağımlı değişken, eğitim düzeyleri, eşlerinin eğitim düzeyleri, yaşları, evlilik yaşları, evlilik süreleri, gebelik sayıları, çocuk sayıları ise bağımsız değişken olarak alındı.

Veri toplama araçları ile elde edilen bulguların istatistiksel analizi bilgisayar programı kullanılarak yapıldı. Nicel veriler ortalama  $\pm$  standart sapma, nitel veriler sayı ve yüzde ile sunuldu. İstatistiksel

## Malatya İl Merkezinde Yaşayan Evli Kadınların Kullandıkları Aile Planlaması Yöntemleri ve Seçme Nedenlerinin İncelenmesi

değerlendirmede Pearson ki kare önemlilik testi kullanıldı.  $p < 0.05$  değerleri önemli olarak kabul edildi.

### Araştırma Sınırlılıkları

- 1- Verilerinin öğrenciler tarafından toplanması,
- 2- Bulgular veri toplama formundaki sorularla sınırlıdır.

### Bulgular ve Tartışma

Araştırmaya katılan kadınların yaş, evlilik yaşı ve evlilik süresi ortalamaları sırasıyla  $34.5 \pm 7.3$ ,  $20.0 \pm 3.6$  ve  $14.5 \pm 8.1$  yıldır. Kadınların %58.6'sının ilköğretim mezunu, %87.8'inin ev hanımı olduğu, eşlerinin %46.3'ünün ilköğretim mezunu ve %31.6'sının da işçi olduğu belirlendi.

Kadınların gebelik sayısı ortalamaları  $1.3 \pm 0.5$ , yaşayan çocuk sayısı ortalamaları  $1.18 \pm 0.4$  ve istenen çocuk sayısı ortalamaları  $1.15 \pm 0.4$  olarak belirlendi. Kadınların %36.6'sının istenmeyen gebelik deneyimi yaşadığı ve istenmeyen bu gebeliklerin %40.3'ünün düşük ya da kürtajla sonuçlandığı saptandı.

TNSA 2008 verilerinde evli kadınların neredeyse tamamının gebeliği önleyici en az bir yöntemi bildiklerini, bilinen yöntemler de RİA, hap, kondom ve geri çekme olarak sıralanmaktadır.<sup>5</sup> Bu çalışmanın sonucunda da kadınların %87.5'inin RİA'yı, %87.4'ünün hapi, %82.0'nin kondomu, %80.1'inin geri çekme yöntemini bildiği ve %60.4'ünün aile planlaması hakkındaki bilgileri arkadaşlarından öğrendiği belirlendi. Araştırmaya katılan kadınların %62.3'ünün modern, %37.8'inin geleneksel bir yöntem kullandığı saptandı. Bu sonuç TNSA 2008 verileri ile uyum göstermektedir. TNSA 2008 verilerine göre, evli kadınların %46'sı modern, %27'si geleneksel bir yöntem olmak üzere toplam %73'ü gebeliği önleyici bir yöntem kullanmaktadır. Bölgelere göre dağılıma bakıldığında, %37.8'i modern, %23.5'i geleneksel bir yöntem olmak üzere toplam %61.4 ile yöntem kullanımının en az olduğu bölge Doğu Anadolu bölgesidir.<sup>5</sup> Bu çalışmada yalnızca AP yöntemi kullanan kadınlar araştırma kapsamına alındığı için yöntem kullanma yüzdesi ülke geneli ve Doğu Anadolu bölgesine göre daha fazla bulundu. Yapılan ulusal bazı çalışma sonuçları<sup>12-14</sup> (Günay ve ark., Kaya ve ark., Yengil ve ark.) bu çalışmayla benzerken diğer bazı çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilmiştir.<sup>15-19</sup>

Bu çalışmada geri çekme yöntemi ile korunma tüm yöntemler içinde %35.5 ile ilk tercih edilen yöntem olarak belirlenmiştir. Geri çekme yönteminden sonra ikinci tercih edilen yöntem RİA (%25.1) iken ardından kondom (%20.3) gelmektedir. TNSA 2008 verilerinde de %26.3 ile geri çekme yöntemi ilk sırada yer alırken, %16.9 ile RİA ve %14.3 kondomun izlenmektedir. Bu da

Türkiye'deki her 4 evli çiftten 1'inin geri çekme yöntemi kullanmaya devam ettiğini göstermektedir.<sup>5</sup> Çalışmada geri çekme yöntem kullanımının fazla olmasının, çalışmanın yapıldığı bölgede kadınların ve eşlerinin eğitim seviyelerinin düşük olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Geri çekme yöntem kullanımının yüksek olması da istenmeyen gebeliklerin artmasına, sık doğumlara, düşüklere, anne ve bebek ölümlerine neden olarak kadın sağlığını olumsuz etkilemektedir.

Kadınların kullandığı modern AP yöntemleri arasında RİA (%40.4) ilk sırada yer alırken, kondom (%32.8) ikinci sırada yer almaktadır. Durukan ve ark.'nın yaptıkları çalışmada en sık kullanılan modern yöntem %50.4 ile RİA, %30.8 ile kondom olarak bulunmuştur.<sup>20</sup> Kadınların modern AP yöntemlerini ortalama  $1.6 \pm 0.7$  yıldır kullandığı, %93.6'sının bundan memnun olduğu ve bu yöntemleri güvenilir (%46.8) ve sağlıklı (%23.0) buldukları için tercih ettikleri öğrenildi. Günay ve ark.'nın yaptıkları çalışmada kadınların %98'inin kullandıkları modern yöntemlere güvendikleri ve memnun oldukları belirlenmiştir.<sup>12</sup> Kadınların %31.7'sinin daha önce geleneksel AP yöntemi kullandığı, güvensizlik (%47.8) ve gebe kaldıkları (%42.4) için bıraktıkları öğrenildi. Yapılan bir çalışmada kadınların geleneksel AP yöntemi kullanırken gebe kaldıkları (%57.8'inin geri çekme, %3.6'sı emzirme) vurgulanmıştır.<sup>21</sup>

Kadınların kullandığı geleneksel AP yöntemleri arasında geri çekme (%94.2) ilk sırada yer alırken, emzirme (%3.1) ikinci sırada yer almaktadır. Şimşek ve ark.'nın yaptıkları çalışmada geleneksel yöntemler arasında en sık kullanılan yöntemin %22.2 ile geri çekme yöntemi, %6.1 ile emzirme yöntemi olduğu belirtilmiştir.<sup>22</sup> Kadınların geleneksel AP yöntemlerini ortalama  $2.6 \pm 0.8$  yıldır kullandığı, yöntem kullanırken %73.3'ünün gebe kalmadığı, %91.9'unun bu yöntemi kullanmaktan memnun olduğu, bu yöntemleri rahat (%68.3) buldukları öğrenildi. Yapılan bir çalışmada kadınların %78.8'i kullandıkları geri çekme yönteminden şikayetçi olmadıklarını, %20.7'si rahat, güvenilir ve koruyucu bulduklarını belirtmişlerdir.<sup>17</sup> Kadınların %17.8'inin geleneksel AP yöntemlerini seçmelerinde, modern AP yöntemleri hakkında duydukları söylentilerin etkili olduğu ve %72.3'nün ise yöntem seçimine eşleri ile birlikte karar verdikleri öğrenildi. Kadınların %44.5'inin daha önce modern bir AP yöntemi kullandığı, yan etkileri (%77.6) nedeniyle ve eşleri istemediği (%16.4) için bıraktıkları öğrenildi. Ersin ve ark.(2003) yaptıkları çalışmada, yan etkileri / sağlık kaygısı nedeniyle kadınların %67.8'nin RİA'yı, %57.8'inin hapi bıraktığını, %33.3'ünün ise eşin karşı çıkması nedeni ile kondom kullanmayı bıraktıklarını belirlemişlerdir.

Bu çalışmada 18-25 yaş grubunda, yüksek okul mezunu ve memur olan kadınlarla, eşi yüksek okul mezunu ve memur olan kadınların modern aile planlaması

## Oltuluolu ve ark.

yöntemlerini daha fazla kullandığı belirlendi ( $p < .001$ ). Ekonomik durum ile aile yapısının yöntem seçiminde bir etkisinin olmadığı saptandı ( $p > .05$ ) (Tablo 1). Tekinsoy ve ark. çalışmalarında genç yaşta olan kadınların modern AP yöntemleri daha fazla tercih ettiklerini belirlemişlerdir.<sup>23</sup> Ayrıca TNSA 2008 ve yapılan diğer çalışmalarda olduğu gibi gerek kadınların gerekse eşlerinin eğitim düzeyi yükseldikçe modern AP yöntem kullanımının arttığı belirlenmiştir.<sup>5,9,23-25</sup> Eğitim düzeyinin yükselmesi ile birlikte genel kullanım oranının artmasının yanısıra, eğitim düzeyinin kadınları daha çok modern yöntem kullanmaya yönelttiği de görülmektedir.<sup>5</sup>

Tablo 2'de kadınların doğurganlık özellikleri ile kullandıkları AP yöntemlerinin dağılımı yer almaktadır.

Gebelik (%64.6), doğum (%64.0) ve yaşayan çocuk sayısı (%63.4) 1-3 olan, son iki gebelik arası süresi 2 yıldan az olan (%72.2) ve istemeden gebe kalıp bunu doğumla sonlandıran (%53.7) kadınların yarısından fazlasının modern AP yöntemi kullandığı görüldü. 30 yıl ve daha uzun süre evli olan kadınların yarısından fazlasının (%61.9), istemeden gebelik deneyimi olanların %39.2'sinin geleneksel aile planlaması yöntemi kullandığı görüldü ( $p < 0.05$ ). Kadınların modern yöntem seçiminde istemsiz gebeliklerin etkisinin olmadığı saptandı. Yapılan çalışmalarda daha az gebeliği, doğumu ve çocuğu olan, son iki gebelik arası 2 yıl ve daha üstü olan kadınlar modern AP yöntemlerini kullanırken daha fazla gebeliği, doğumu ve çocuğu olanların geleneksel AP yöntemlerini kullandıkları belirlenmiştir.<sup>13,23</sup> Bu çalışmada modern AP yöntemlerinin geleneksel

**Tablo 1.** Kadınların bazı tanıtıcı özelliklerine göre kullandıkları AP yöntemlerinin dağılımı (n=1600).

Tanıtıcı Özellikler	AP Yöntemleri				Test
	Modern		Geleneksel		
	n	%	n	%	
<b>Yaş Grubu</b>					
18-25	124	66.7	62	33.3	$\chi^2: 23.267$ $p: <0.001$
26-33	371	65.9	192	34.1	
34-41	330	64.0	186	36.0	
*42-49	171	51.0	164	49.4	
<b>Eğitim Durumu</b>					
*Okur Yazar Değil	77	45.8	91	54.2	$\chi^2: 71.747$ $p: <0.001$
*İlköğretim Mezunu	547	57.8	395	42.2	
*Lise Mezunu	256	73.4	93	26.6	
*Yüksekokul Mezunu	121	82.9	25	17.1	
<b>Meslek</b>					
Ev Hanımı	857	61.0	549	39.0	$\chi^2: 24.355$ $p: <0.001$
İşçi	27	64.3	15	35.7	
*Memur	92	82.9	19	17.1	
Diğer(mevsimlik işçi, emekli)	20	48.8	21	51.2	
<b>Eş Eğitimi</b>					
*Okur Yazar Değil	8	33.3	16	66.7	$\chi^2: 37.355$ $p: <0.001$
*İlköğretim Mezunu	416	56.2	324	43.8	
*Lise Mezunu	346	65.9	179	34.1	
*Yüksekokul Mezunu	226	72.7	85	27.3	
<b>Eş Mesleği</b>					
*Memur	287	71.2	116	28.8	$\chi^2: 37.960$ $p: <0.001$
İşçi	302	59.8	203	40.2	
Esnaf	267	65.6	140	34.4	
*İşsiz	75	49.7	76	50.3	
*Emekli	65	48.5	69	51.5	
<b>Ekonomik Durum</b>					
İyi	258	65.0	139	35.0	$\chi^2: 4.505$ $p: >0.105$
Orta	660	62.2	401	37.8	
Kötü	78	54.9	64	45.1	

\*gruplar arasında fark yaratan grup

## Malatya İl Merkezinde Yaşayan Evli Kadınların Kullandıkları Aile Planlaması Yöntemleri ve Seçme Nedenlerinin İncelenmesi

yöntemlere göre daha fazla kullanılması kadınların daha az ve istedik sayıda, istedik zamanda çocuk sahibi olduklarını göstermektedir.

Çalışmaya katılan kadınların istemeden gebelik deneyimi olanların gebeliklerini doğum veya kürtaj ile sonuçlandırdıkları saptandı. Yapılan bir çalışmanın sonuçları çalışmamızın sonucuyla benzerlik göstermektedir.<sup>26</sup> Kürtajlar istenmeyen gebelikleri temsil etmekte ve AP hizmetlerinin değerlendirilmesinde önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. İstenmeyen gebeliklerde kürtajın tercih edilmesinin, kadınların eğitim düzeyinin düşük olması, daha önce geri çekme yöntem kullanımının fazla olması, yöntemlerin uygun kullanılmaması, modern yöntemlerin yan etkilerinin olabileceği kaygısı ve RİA'nın çıkarılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu durum AP danışmanlık gereksinimini açıkça göstermektedir.

Modern AP yöntemlerinden RİA ve tüp ligasyon, orta yaş grubu tarafından kullanılırken, hormonal kontraseptiflerin ve kondomun daha çok genç yaş grubunda tercih edildiği, yaşın ilerlemesi ile hormonal

kontraseptiflerin kullanımının belirgin şekilde azaldığı görüldü. Baksu'nun çalışmasında RİA en çok kullanılan yöntem iken hormonal kontraseptiflerin ileri yaşta kullanımının azaldığı bulunmuştur.<sup>27</sup> Bu sonuçlar üzerinde, yaşın ilerlemesi ile hormonal kontraseptif kullanımına engel olan birçok özelliğin ortaya çıkması, RİA'nın koruyuculuk özelliğinin uzun sürmesi ve kadınların gebelikler arasını uzun tutmak istemelerinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Kendisi ve eşi yüksek okul mezunu ve memur olanlarla, evlilik süresi 1-9 yıl olan kadınların daha fazla kondom kullandığı, ilköğretim mezunu, işçi, evlilik süresi 10 yıl ve üzerinde olan, eşi okuryazar olmayan, işsiz olan kadınların RİA'yı daha çok tercih ettiği saptandı. Tekinsoy'un çalışmasında yüksek okul mezunlarının %86,7'sinin kondom, eğitim düzeyi düşük olanların (okuma yazma bilmeyenlerin %14.7) RİA kullandıkları görülmüştür.<sup>23</sup> Yapılan diğer çalışmalar da (Baksu ve ark. TNSA) bu çalışmayı desteklemektedir.<sup>5,27</sup>

Yöntemler arasında en çok memnun olunan (%97.5) kondom ve (%92.5) RİA iken, memnun olunmayan yöntemin (%10.2) hormonal kontraseptifler olduğu

**Tablo 2.** Kadınların bazı doğurganlık özellikleri ile kullandıkları AP yöntemlerinin dağılımı (n=1600).

Doğurganlık Özellikleri	AP Yöntemleri				Test
	Modern		Geleneksel		
	n	%	n	%	
<b>Evlilik Süresi (Yıl)</b>					
1-9	323	63.8	183	36.2	<b>x<sup>2</sup>: 19.966</b> <b>p: &lt;0.001</b>
10-19	411	66.2	210	33.8	
*20-29	246	57.1	185	42.9	
*30 ve üstü	16	38.1	26	61.9	
<b>Gebelik Sayısı</b>					
1-3	648	64.6	355	35.4	<b>x<sup>2</sup>: 7.107</b> <b>p: &lt;0.05</b>
4 ve üstü	326	57.8	238	42.2	
<b>Doğum Sayısı</b>					
1-3	785	64.0	441	36.0	<b>x<sup>2</sup>: 8.397</b> <b>p: &lt;0.001</b>
4 ve üstü	189	55.4	152	4.6	
<b>Yaşayan Çocuk Sayısı</b>					
1-3	934	63.4	540	36.6	<b>x<sup>2</sup>: 15.408</b> <b>p: &lt;0.001</b>
4 ve üstü	40	43.0	53	57.0	
<b>Son İki Gebelik Arası Süre</b>					
2 yıldan az	165	72.2	62	27.3	<b>x<sup>2</sup>: 14.323</b> <b>p: &lt;0.001</b>
2 yıl ve üstü	664	59.3	456	40.7	
<b>İstenmeyen Gebelik Deneyimi</b>					
Olan	348	34.9	237	39.2	<b>x<sup>2</sup>: 2.995</b> <b>p: &gt;0.087</b>
Olmayan	648	65.1	367	60.8	
<b>İstenmeyen Gebeliğin Sonuçlanma Şekli</b>					
Düşük	24	6.9	24	10.1	<b>x<sup>2</sup>: 8.715</b> <b>p: &lt;0.033</b>
Kürtaj	118	33.9	70	29.5	
Doğum	187	53.7	117	49.4	
*Diğer <sup>a</sup>	19	5.5	26	11.0	

<sup>a</sup> Birden fazla gebeliği olup kürtaj ve doğumla sonuçlanan

\*Gruplar arasında fark yaratan grup

## Oltuluğu ve ark.

belirlendi ( $p<.05$ ). Ersin ve ark. yaptıkları bir çalışmada kadınların %57.8'inin yan etkileri/sağlık kaygısı nedeniyle haptan memnun olmadıklarını ve bıraktıklarını belirtmiştir.<sup>9</sup> Eğitim düzeyi yükseldikçe bireyler daha güvenilir, yan etkileri daha az olan yeni ve etkili AP yöntemlerini seçmektedir (Tablo 3).

Geleneksel AP yöntemleri içerisinde ilk sırayı alan geri çekme yönteminin ileri yaş kadınlar arasında daha fazla tercih edildiği bulundu. Günay'ın çalışmasında kadınların %96'sının geri çekme yöntemini kullandığı bulunmuştur.<sup>12</sup>

Geleneksel AP yöntemleri kullanan kadınların, %66.7'sinin ilköğretim mezunu, %67.6'nın ekonomik durumunun orta ve %54.9'unun eşinin ilköğretim mezunu olduğu belirlendi ( $p<.05$ ) (Tablo 4). Ersin'in (2003) çalışmasında, okur yazar olamayan/okur yazar olanların %58.3'ünün, eşi ilköğretim mezunu olan kadınların %49.2'sinin geri çekme yöntemini

kullandığını gösteren bulgular bu çalışmayı desteklemektedir.<sup>9</sup> Bu çalışma sonucunda evlilik süresinin uzaması ile geleneksel AP yöntemi kullanımının arttığı belirlendi.

Geleneksel AP yöntemi kullanmaya eşi ile birlikte karar veren kadınların %95.9'unun yöntemden memnun olduğu saptandı ( $p<0.001$ ). Yapılan bazı çalışma sonuçları çalışmamızın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.<sup>17,28</sup> Erkeklerin doğurganlığın kontrolünde kadınlarla eşit sorumluluk paylaşmadıkları bilinmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde erkeklerin büyük bölümü AP'yi onaylamakta ve sorumluluğun çiftler tarafından paylaşması gerektiğini bilmektedirler.<sup>29</sup> Çalışmanın yapıldığı yerin doğu bölgesinde ve bu bölgenin de ataerkil bir yapıya sahip olması, kadınların AP yöntem seçiminde eşlerinin etkisinde kalmalarını etkilemiş olabilir.

**Tablo 3.** Kadınların bazı tanıtıcı özelliklerine göre kullandıkları modern aile planlaması yöntemlerinin dağılımı.

Tanıtıcı Özellikler	Modern AP Yöntemleri				Test
	Hormonal	RİA	Kondom	Tüpligasyon	
<b>Eğitim Durumu</b>					
Okur Yazar Değil (n=77)	6.5	40.3	28.6	24.7	$x^2$ : 80.334 $p$ : <0.001
İlköğretim Mezunu (n=542)	12.2	47.4	25.1	15.3	
*Lise Mezunu (n=256)	18.4	34.8	39.1	7.8	
*Yüksekökol Mezunu (n=121)	15.7	20.7	56.2	7.4	
<b>Mesleği</b>					
Ev Hanımı (n=527)	13.3	42.1	30.9	13.7	$x^2$ : 26.287 $p$ : <0.002
İşçi (n=27)	18.5	44.4	25.9	11.1	
*Memur (n=92)	20.7	22.8	48.9	7.6	
Diğer (n=20)	0	40.0	40.0	20.0	
<b>Eş Eğitimi</b>					
Okur Yazar Değil (n=8)	25.0	75.0	0	.0	$x^2$ : 64.392 $p$ : <0.001
İlköğretim Mezunu (n=416)	9.6	47.4	26.0	17.1	
*Lise Mezunu (n=346)	17.9	40.8	31.5	9.8	
*Yüksekökol Mezunu (n=226)	14.6	25.7	48.2	11.5	
<b>Eş Mesleği</b>					
*Memur (n=287)	12.2	32.4	41.5	13.9	$x^2$ : 30.253 $p$ : <0.003
İşçi (n=302)	15.6	44.7	29.1	10.6	
Esnaf (n=267)	14.6	40.8	32.2	12.4	
İşsiz (n=75)	14.7	46.7	25.3	%13.3	
Emekli (n=65)	7.7	46.2	21.5	24.6	
<b>Evlilik Süresi (Yıl)</b>					
*1-9 (n=323)	18.0	31.3	48.0	2.8	$x^2$ : 113.435 $p$ : <0.001
*10-19 (n= 411)	13.9	40.9	30.2	15.1	
20-29 (n=246)	8.5	49.6	18.7	23.2	
30 ve üstü (n=16)	6.3	68.8	6.3	18.8	
<b>Kullanılan Yöntemden Memnuniyet durumu</b>					
Memnun Olan (n=933)	89.8	92.5	97.5	91.6	$x^2$ : 13.578 $p$ : <0.004
Memnun Olmayan (n=63)	10.5	7.5	2.5	8.4	

\*Gruplar arasında fark yaratan grup

**Malatya İl Merkezinde Yaşayan Evli Kadınların Kullandıkları Aile Planlaması Yöntemleri ve Seçme Nedenlerinin İncelenmesi**

**Tablo 4.** Kadınların bazı tanıtıcı özelliklerine göre kullandıkları geleneksel AP yöntemlerinin dağılımı.

Tanıtıcı Özellikleri	Geleneksel AP Yöntemleri		Test
	Geri çekme	Diğer <sup>a</sup>	
<b>Eğitim Durumu</b>			
Okur Yazar Değil (n=91)	15.5	8.3	<b>x<sup>2</sup>: 31.606</b> <b>p: &lt;0.001</b>
İlköğretim Mezunu (n=394)	66.7	41.7	
*Lise Mezunu (n=94)	14.6	30.6	
*Yüksekokul Mezunu (n=25)	3.2	19.4	
<b>Ekonomik Durum</b>			
*İyi (n=139)	22.4	33.3	<b>x<sup>2</sup>: 6.719</b> <b>p: &lt;0.035</b>
*Orta (n=401)	67.6	47.3	
*Kötü (n=64)	10.0	19.4	
<b>Eş Eğitimi</b>			
Okur Yazar Değil (n=16)	2.6	2.8	<b>x<sup>2</sup>: 8.596</b> <b>p: &lt;0.035</b>
İlköğretim Mezunu (n=324)	54.9	33.3	
Lise Mezunu (n=179)	29.2	36.1	
*Yüksekokul Mezunu (n=85)	13.2	27.8	
<b>Evlilik Süreleri (Yıl)</b>			
*1-9 (n=183)	28.7	55.6	<b>x<sup>2</sup>: 12.690</b> <b>p: &lt;0.005</b>
10-19 (n=210)	35.7	19.4	
20-29 (n=185)	31.0	25.0	
30 ve üstü (n=26)	4.6	0.0	
<b>Gebelik Sayısı</b>			
1-3 (n=354)	58.3	83.3	<b>x<sup>2</sup>: 8.835</b> <b>p: &lt;0.012</b>
*4-6 (n=201)	35.0	13.9	
7 ve üstü (n=37)	6.6	2.8	

<sup>a</sup> Vajinal duş, Takvim yöntemi, Emzirme

\*Gruplar arasında fark yaratan grup

### Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın sonucunda genç yaşta, eğitim düzeyi yüksek, evlilik süresi kısa, gebelik, doğum ve yaşayan çocuk sayısı az olan kadınların daha çok modern AP yöntemlerini ileri yaşta eğitim durumu, düşük, evlilik süresi uzun, çocuk sayısı çok olan kadınların ise geleneksel AP yöntemi kullandığı belirlendi. Kadınların AP yöntemleri hakkındaki bilgilerinin, AP yöntemlerini seçimlerini etkilemediği saptandı.

Bu sonuçlar doğrultusunda önerilerimiz:

1. Etkili AP yöntem kullanımını artırmak için kadınlar ve eşlerine, birinci basamak sağlık hizmetlerinin verildiği merkezlerde, eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin, başvuranın isteği doğrultusunda, eğitilmiş sağlık çalışanları tarafından sunulması,
2. Kondom kullanım oranının yüksek olmasının nedenini belirlemeye yönelik ileri araştırmaların yapılması,

### Kaynaklar

1. Başer M. Güvenli Annelik. Hemşirelik Formu 2005; 3(3): 36-41.
2. Smith M. S, Slone M. E, Myers G. T. Family Planing. In: Foundations of Maternal-Newborn Nursing. 4th ed. WB Saunders Company 2002; 874-94
3. Özvarış Ş, Ertan, A. Üreme Sağlığında Yaşam Boyu Yaklaşım. Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın. HÜKSAM Hacettepe Yayınları 2003; 113-25.
4. Lowdermilk DL, Perry SE. Family Planing: Maternity Nursing, Seventh Edition. Canada Mosby Elsevier 2006; 135-57.
5. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Ankara Türkiye 2009; 75-95.
6. Taşkın L. Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği. 7. Baskı Sistem Ofset Matbaacılık Ankara 2005; 449-520.
7. Erdoğan E, Şirin A, Yılmaz D, ve ark. Yüksek Okul Öğrencilerinde "Aile Planlaması" Konusu ile İlgili Bir Araştırma. III. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, Esnaf Ofset Matbaacılık Sivas 1992; 715-25

## Oltuluoğlu ve ark.

8. Akın A. Türkiye’de Anne Sağlığı, Aile Planlaması Hizmetleri ve İsteyerek Düşükler. Türkiye Nüfus Araştırması 1998 İleri Analiz Sonuçları, Hacettepe Üniversitesi TAP Vakfı ve UNFPA 2002; 180-8.
9. Ersin F, Gözükarı F, Şimşek Z, ve ark. Bir Sağlık Ocağı Bölgesinde Evli Kadınların Aile Planlaması Yöntemi Kullanma Durumları ve Yöntemi Bırakma Nedenleri. Hemşirelik Araştırma Geliştirme (HEMAR-G) 2003; 5(1): 30-7.
10. Karagüzel N. Fertil Çağdaki Kadınlarda Kontraseptif Yöntemler ve Anemi İlişkisi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı Uzmanlık Tezi. İstanbul, 2006.
11. TÜİK Başkanlığı Malatya Bölge Müdürlüğü 08.03.2007 Tarihli 294 Sayılı Resmi Yazı.
12. Günay T, Kılıç B, Kaynak C, ve ark. Narlıdere Sağlık Ocağı Bölgesinde Modern Yöntemle Korunan Kadınlarda Doğal Yöntemle Korunan Kadınların Özellikleri. 3. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı, Ankara 2003; 171.
13. Kaya F, Vurur S, Ünivar R, ve ark. 15–49 Yaş Gurubu Kadınların Kullandıkları Aile Planlaması Yöntemlerinin Değerlendirilmesi. 4. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı, Ankara 2005; 218.
14. Yengil E, Çadırcı D, Aksoy H, ve ark. Sosyokültürel Seviyesi Düşük Bir Bölgede Aile Planlaması ile İlgili Verilerin Değerlendirilmesi. 4. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı, Ankara 2005; 305.
15. Dirmen G, Baksu B, Davaş İ, ve ark. Kontrasepsiyon Bilinci ve Yöntem Tercihine Etkili Faktörler. 4. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı Ankara 2005; 175.
16. Erten H, Özen T, Yılmaz H. Isparta İli Karaağaç Sağlık Ocağına Bağlı 15–49 Yaş Kadınların Üreme Sağlığı Durumlarının, Üreme Sağlığı İle İlgili Bilgi ve Alışkanlıkların Değerlendirilmesi. 4. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı, Ankara 2005; 224.
17. Erbil N, Karaboğaz T. Kadınların Coitus Interraptus Yöntemi Kullanmalarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. 4. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı, Ankara 2005; 236.
18. Kıran G, Çelik M, Abken M, ve ark. Kahramanmaraş’ta 15-49 Yaş Evli Kadınlarda Aile Planlamasının Değerlendirilmesi. 4. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı, Ankara 2005; 288.
19. Çetin T, Taşpınar A, Demirci H. Manisa Doğumevi AP Polikliniğine Başvuran Kadınların Tercih Ettikleri Aile Planlaması Yöntemleri ve Tercih Nedenlerinin İncelenmesi. 5. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı, Ankara 2007; 361-2.
20. Durukan E, Maral İ, Biri A. AÇSAP Merkezlerine Başvuran 15 Yaş ve Üstü Kadınların Hangi Aile Planlaması Yöntemlerini Kullanıyor. 3. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı, Ankara 2003; 248.
21. İnce N, Özyıldırım BA. İstanbul’da Bir İlçede Geri Çekme Yönteminin Kullanımı. 8. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı, Diyarbakır 2002; 197-203.
22. Şimşek Z, Kurçer M, Ersin F, ve ark. Şanlıurfa Tıfındır Sağlık Ocağı Bölgesindeki 15–49 Yaş Arası Evli Kadınların AP Yöntemleri Hakkında Bilgileri ve Yöntem Kullanımını Etkileyen Faktörler. 8. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı, Diyarbakır 2000; 176-9.
23. Tekinsoy P, Albayrak E, Özkan T, ve ark. Kayseri İli Mithat Paşa AP Merkezine Başvuran Kadınların Kullandıkları AP Yöntemleri ve Bunu Etkileyen Durumlar. 4. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı, Ankara 2005; 191.
24. Balkaya N, Memiş S, Demirkıran F, ve ark. Aydın İl Merkezindeki 15–49 Yaş Evli Kadınların Aile Planlaması Yöntemlerini Kullanma Durumları ve Etkileyen Faktörler. 4. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı, Ankara 2005; 27.
25. Giray H. Işık Kent Sağlık Ocağı’na Başvuran 15–49 Yaş Evli Kadınların Etkili Aile Planlaması Yöntemi Kullanımı ve Etkileyen Etmenler. Sted Dergisi 2006; 15(2): 23-7.
26. Güneyli İ, Doğan M, Kahveci S, ve ark. Kontraseptif Yöntem Olarak Tahliye Tercih Eden Hastalarla Diğer Modern Yöntemleri Tercih Edenlerin Epidemiyolojik Olarak Karşılaştırması. 3. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı, Ankara 2003; 227.
27. Baksu A, Güneş G, Akı G, ve ark. Şişli Etfal Eğitim Araştırma Hastanesi Aile Planlaması Kliniğinde Kontraseptif Kullanımı ve Kontraseptif Tercihleri. 4. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı, Ankara 2005; 247.
28. Mumcu H. Trabzon’da Evli Kadınların AP Davranışları ve Bu Davranışları Etkileyen Faktörler. 5. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı, Ankara 2007; 320.
29. Beştepe G, Ellidokuz H, Temel A, ve ark. Aile Planlaması Konusunda Özellikler: Afyon’dan Kesit. 8. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı Diyarbakır 2002; 189-92.

**Bu makaleye atıf yapmak için:** Oltuluoğlu H, Başer M. Malatya İl Merkezinde Yaşayan Evli Kadınların Kullandıkları Aile Planlaması Yöntemleri ve Seçme Nedenlerinin İncelenmesi. JIUMF 2012; 19(3): 167-74. DOI: 10.7247/jiumf.19.3.7